

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

ОНИСЬКІВ Григорій Григорович

УДК 378.1:78.071.2:786 (043.3)

**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКИХ НАВИЧОК
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
В ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ**

13.00.02 – “Теорія та методика музичного навчання”

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2012

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Мелітопольському державному педагогічному університеті імені Богдана Хмельницького, Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України.

Науковий керівник:

доктор педагогічних наук, професор
ЮНИК Дмитро Григорович,
Київський національний університет
культури і мистецтв, завідувач кафедри
інструментальної музики.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор

КУНЕНКО Людмила Олександрівна,
Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова,
Інститут мистецтв, професор кафедри
теорії та методики музичної освіти,
хорового співу і диригування;

кандидат педагогічних наук, доцент
АНДРЕЙКО Оксана Іванівна,
Львівська національна музична академія
імені М. В. Лисенка, доцент
кафедри скрипки.

Захист відбудеться 11 квітня 2012 року о 16 год. на засіданні спеціалізованої
вченої ради Д 26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М. П.
Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул.
Пирогова, 9.

Автореферат розісланий 7 березня 2012 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

А. В. Козир

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Інтеграція України у світовий культурно-інформаційний простір потребує стрімких та кардинальних змін освітньої парадигми, спрямованих на підготовку висококваліфікованих педагогічних кадрів. Сучасна модернізація мистецької освіти вимагає розробки інноваційних дійових технологій розвитку виконавської майстерності майбутніх учителів музики, котрі не лише мовним спілкуванням, а й грою на музичних інструментах передають наступним поколінням морально-естетичні цінності народу, акумульовані в його ментальності та соціальних особливостях епохи. Саме тому в процесі навчання майбутніх учителів музики вагомого значення набуває їх інструментальна підготовка, де пріоритетність надається формуванню виконавських навичок.

Упродовж XIX – XXI століть теорія і методика музичного навчання поповнилася великою кількістю праць визначних педагогів та виконавців, у яких проблема формування виконавських навичок інструменталістів розглядається з позицій:

- анатомії та фізіології, де увага спрямовується лише на вироблення рухових актів без усвідомленого управління процесом створення їх уявлених взірців (Р. Брейтгаупт, Й. Гат, Л. Демпе, М. Клементі, Ф. Штейнгаузен та ін.);

- психотехніки, згідно з якою пріоритетного значення набуває психологічна сфера у формуванні універсальних рухів без урахування фізіологічних особливостей музикантів (Й. Гофман, К. Мартінсен, Ю. Цагареллі, Д. Юник, Т. Юник та ін.);

- інтонаційно-сміслового звукомовлення та розуміння мікроструктури музичного твору як синтетичного явища виконавської техніки (Б. Асаф'єв, Л. Гінзбург, М. Давидов, Г. Нейгауз та ін.).

Разом з тим, аналіз психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної та мистецтвознавчої наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє зробити висновок, що у численних і вагомих за теоретичними й практичними результатами надбаннях педагогічної науки залишаються не висвітленими питання змісту та структури інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики, а також методики їх цілеспрямованого формування у процесі фахової підготовки.

Отже, важливість професійного становлення майбутніх учителів музики і недостатня дослідженість означеної проблеми зумовили вибір теми дисертаційного дослідження – *“Методика формування виконавських навичок майбутніх учителів музики в процесі інструментальної підготовки”*.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної

роботи кафедри оркестрових інструментів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького в межах наукової теми “Теоретико-методичні засади формування виконавської майстерності у процесі фахової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва”.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (протокол № 3 від 09.02.2005 року) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 1 від 24.02.2009 року).

Мета дослідження – розробити, науково обґрунтувати й експериментально перевірити методику цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки.

Об’єкт дослідження – процес інструментальної підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методика цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики.

Відповідно до поставленої мети було визначено **завдання** дослідження.

1. Здійснити аналіз стану досліджуваної проблеми в теорії та методиці музичного навчання і з’ясувати зміст та структуру інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки.

3. Виявити ефективні методи і прийоми формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки.

4. Розробити методику цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики та обґрунтувати педагогічні умови управління процесом її реалізації.

5. Експериментально перевірити дієздатність розробленої методики цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі їх інструментальної підготовки.

Методологічну основу дослідження становлять концепції щодо філософського розуміння педагогічних явищ та процесів (Ш. Амонашвілі, В. Жадько, Е. Кучменко, Г. Меднікова, Ю. Мірошніков, А. Спіркін, та ін.); системного підходу до навчальної діяльності суб’єктів (Ю. Бабанський, В. Кан-Калик, В. Козаков, Я. Коменський, Дж. Локк, С. Мельничук, І. Песталоцці, Ю. Руденко, С. Русова, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський, О. Хижна та ін.); вдосконалення мистецької освіти (Н. Ахмедходжаєва, Н. Гузій, І. Зверев, А. Козир, Л. Куненко, Л. Марковець, О. Олексюк, Г. Падалка, Г. Побережна, В. Шульгіна, О. Щолокова та ін.).

Теоретичну основу дослідження склали ідеї психологічної, психофізіологічної та мистецтвознавчої наук щодо формування рухових навичок (П. Анохін, М. Бернштейн, І. Бех, М. Гамезо, С. Геллерштейн, Є. Гурьянов, В. Давидов, І. Домашенко, О. Запорожець, Є. Ільїн, В. Клименко, О. Лурія, О. Малхазов, А. Матвєєв, С. Мельников, І. Павлов, Ж. Піаже, С. Рубінштейн, П. Рудік та ін.); активізації механізмів мислення суб'єктів діяльності (А. Брушлинський, Л. Веккер, В. Денисенко, Дж. Дьюї, З. Калмикова, Я. Пономарьов, О. Самойлов, О. Тихомиров, З. Фрейд, Д. Халперн та ін.); вдосконалення процесу підготовки музикантів-інструменталістів (О. Андрейко, Ю. Бай, Л. Баренбойм, В. Бурназова, О. Віцинський, О. Готсдінер, М. Давидов, Л. Котова, О. Ростовський, З. Румянцева, Г. Саїк, В. Самітов, О. Хлебнікова, Г. Ципін, А. Шмідт-Шкловська, О. Шульпяков, Д. Юник, Т. Юник та ін.).

Для досягнення мети дисертаційної роботи у процесі дослідження використовувалися **методи**, які відповідали природі явища, що вивчалось, і були адекватні поставленим завданням, а саме:

- *теоретичні* (обробка й аналіз психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної і мистецтвознавчої літератури в межах досліджуваної проблеми, узагальнення передового досвіду діяльності визначних педагогів та видатних виконавців, моделювання змісту вихідних положень психологічної науки у теорію і методику музичного навчання тощо) – для з'ясування сутності та структури виконавських навичок майбутніх учителів музики і визначення перспективних шляхів їх формування у процесі інструментальної підготовки;

- *емпіричні* (спостереження, бесіди, анкетування, оцінювання, констатувальний, пошуковий і формувальний експерименти тощо) – для виявлення педагогічних умов впровадження розроблених інновацій у навчальний процес майбутніх учителів музики, а також віднайдення ефективних методів і прийомів цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок;

- *математичної обробки результатів* вимірювань сформованості інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики під час проведення констатувального, пошукового і формувального експериментів – для відстеження динаміки й доказу вірогідності кількісного та якісного аналізу даних.

Організація дослідження. Робота проводилася у три етапи протягом 2004 – 2011 рр.

На першому етапі (2004 – 2005 рр.) опрацьовувалися праці з психології, фізіології, педагогіки та мистецтвознавства і визначалися теоретико-методичні засади формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики; узагальнювалися результати, одержані в процесі аналізу наукової літератури, а також виявлялися ефективні напрямки дослідження обраної проблеми.

На другому етапі (2005 – 2009 рр.) розроблялися критерії означеного феномену, з'ясовувалися їх показники і визначалися рівні сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки; здійснювалася діагностика сформованості означених навичок у студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти (констатувальний експеримент, який проводився упродовж 2005 – 2007 рр.); відбувався пошук ефективних методів і прийомів цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок (пошукові експерименти, що проводилися протягом 2007 – 2009 рр.); обґрунтовувалася методика дослідно-експериментальної роботи.

На третьому етапі (2009 – 2011 рр.) здійснювалася розробка й апробація експериментальної методики цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики та визначалися педагогічні умови її ефективного впровадження у навчальний процес студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти (формульовальний експеримент); узагальнювалися результати проведеного дослідження обраної проблеми і здійснювалося оформлення тексту дисертації.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- представлено новий концептуальний підхід до розв'язання проблеми формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки, основу якого складає високий ступінь відповідності рухових дій художньо-образним ознакам інтерпретаційної моделі музичних творів та бездоганна якість автоматизованості виконавських рухів;

- уточнено змістове наповнення та структуру інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики;

- визначено критерії, показники та рівні сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки;

- розроблено семифазну методику цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки.

Удосконалено процес інструментальної підготовки майбутніх учителів музики цілеспрямованим формуванням виконавських навичок.

Подальшого розвитку дістали методи і прийоми запам'ятовування рухових дій майбутніми учителями музики у процесі інструментальної підготовки.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження обраної проблеми полягає у подальшому розвитку:

- теорії та методики музичного навчання шляхом удосконалення процесу формування інструментально-виконавських навичок студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти;

- педагогічних засобів активізації механізмів розумової діяльності майбутніх учителів музики у ході вироблення інструментально-виконавських навичок;

- методів і прийомів управління процесом формування інструментально-виконавських навичок.

Практичне значення одержаних результатів дослідження обраної проблеми визначається впровадженням запропонованих методичних рекомендацій щодо формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики у навчальний процес студентів мистецьких факультетів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка від 06.12.2011 року за № 06/2298), Бердянського державного педагогічного університету (довідка від 06.12.2011 року за № 64/2582-08) та Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка від 25.11.2011 року за № 07-10/1507). Результати роботи використовуються в курсах лекцій “Методика викладання дисциплін кваліфікації” (для студентів магістратури) та “Психологія музично-виконавської діяльності” (для студентів п’ятого курсу заочного відділення) Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка від 06.12.2011 року за № 06/2299).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційної роботи обговорювалися на *Міжнародних* науково-практичних конференціях “Гуманістичні орієнтири мистецької освіти” (м. Київ, 2009 р.) та “Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи” (м. Мелітополь, 2007 р., 2008 р., 2010 р., 2011 р.); *Всеукраїнських* науково-практичних конференціях “Теорія і практика естетичного виховання в умовах соціокультурної трансформації” (м. Бердянськ, 2006 р.) й “Теоретичні та методичні засади підготовки вчителів мистецьких дисциплін в системі національної освіти України: регіональний аспект” (м. Бердянськ, 2010 р.); *міжвузівській* науково-практичній конференції “Кримські діалоги: культура, мистецтво, освіта” (м. Сімферополь, 2007 р.); науково-практичних конференціях професорсько-викладацького складу, аспірантів і студентів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (2006 – 2011 рр.). Обговорення результатів дослідження здійснювалось на засіданнях кафедри оркестрових інструментів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (2005 – 2012 рр.).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується послідовним та системним аналізом наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів з педагогіки, психології, фізіології та мистецтвознавства; теоретико-методологічним обґрунтуванням вихідних положень; використанням комплексу методів, адекватних об’єкту, меті, завданням та логіці побудови

дослідження; кількісною точністю математичної обробки даних контрольних замірів сформованості інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики; тривалим масовим експериментом і отриманою позитивною динамікою від впровадження розробленої методики цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок у навчальний процес студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти.

Публікації. Результати дослідження обраної проблеми відображено в 6 одноосібних публікаціях, з яких 5 – у фахових наукових виданнях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків і списку використаних джерел (267 позицій, з яких 9 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 284 сторінки, з них 178 відведено основному тексту. Робота містить 65 таблиць, які разом з додатками становлять 76 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету й завдання дослідно-експериментальної роботи, представлено методологічну і теоретичну основу дослідження та подано інформацію щодо його поетапної організації, сформульовано наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, охарактеризовано методи дослідно-експериментальної роботи, доведено вірогідність результатів дослідження і викладено дані про їх апробацію та впровадження у навчальний процес студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти.

У **першому розділі** – *“Теоретичні основи дослідження проблеми формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки”* – здійснено аналіз психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної та мистецтвознавчої літератури з обраної проблеми дослідження; виявлено психолого-педагогічні особливості формування виконавських навичок майбутніх учителів музики в процесі інструментальної підготовки.

У результаті аналізу праць з педагогіки та мистецтвознавства (М. Арановського, Л. Арчажникової, Б. Асаф'єва, Ю. Бая, Т. Беркман, К. Булиго, М. Давидова, Г. Когана, А. Корженевського, Ф. Куперена, Є. Лібермана, К. Мартінсена, Я. Мільштейна, І. Немикіної, Л. Оборіна, М. Різоля, З. Румянцевої, С. Савшинського, О. Шульпякова, А. Щапова, Д. Юника та ін.) з'ясовано, що рівень майстерності інтерпретації інструменталістами музичних творів залежить від рівня сформованості їх виконавських навичок. Узагальнення досягнень психологічної науки щодо розгляду понять “навички” (І. Бех, М. Гамезо, Є. Гурьянов, І. Домашенко,

Є. Ільїн, Ж. Піаже, Я. Пономарьов та ін.), “уміння” (М. Боген, В. Давидов, М. Дьяченко, Л. Кандибович, О. Леонтьєв, М. Левітов, Н. Тимошенко та ін.), “дії” (В. Клименко, Р. Нємов, А. Пуні, С. Рубінштейн та ін.) і “рухи” (С. Геллерштейн, О. Малхазов, А. Матвєєв, С. Мельников та ін.), а також їх моделювання у теорію та методику музичного навчання дозволило з’ясувати феноменологічну сутність інструментально-виконавських навичок майбутніх фахівців. Означений феномен розглядається нами як сукупність автоматизованих рухових дій, спрямованих на художню інтерпретацію музичних творів. Його сформованість передбачає наявність відповідних умінь, ознакою яких є досконалість відтворення рухових актів. Встановлено, що структуру інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики складають окремі рухи, об’єднані за змістом у відповідні дії з чіткою послідовністю ланок “кінетичних мелодій”.

У працях Л. Баренбойма, Й. Гата, П. Гвоздєва, Л. Гінзбурга, Н. Голубовської, М. Дьяченка, Б. Єгорова, Я. Зака, Б. Землянського, І. Котляревського, Г. Курковського, Ф. Ліпса, Ю. Полянського, Р. Сапожнікова, М. Смірнова, Г. Ципіна, В. Шапіро, Г. Шахова, В. Юзлової, Ю. Янкелевича, І. Яшкевича та інших педагогів-музикантів простежуються спроби вирішення проблеми формування інструментально-виконавських навичок. Зокрема, виявлено наявність певних досягнень у сфері підбору доцільних рухів з метою вирішення виконавських задач та відповідних вправ для їхнього відпрацювання, накопичення рухових відчуттів під час відтворення цих вправ, автоматизації сформованих дій тощо. Втім, теорія та методика музичного навчання вимагає діючих технологій формування виконавських навичок майбутніх фахівців у процесі їх інструментальної підготовки, які б ґрунтувалися на останніх досягненнях психолого-педагогічних та психолого-фізіологічних наукових досліджень.

У розділі проаналізовано психолого-фізіологічні особливості формування рухових навичок (П. Анохін, М. Бернштейн, П. Гальперін, О. Запорожець, О. Лурія, В. Сластенін та ін.). На теоретико-методологічному рівні розглянуто залежність процесу вироблення і відтворення виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки від активізації механізмів мислення суб’єктів діяльності (Г. Абрамова, Є. Бойко, А. Брушлинський, Л. Веккер, З. Калмикова, О. Самойлов, Р. Солсо, Л. Столяренко, О. Тихомиров та ін.). Обґрунтовано необхідність детального вивчення тих питань, які залишилися поза увагою визначних педагогів, видатних виконавців і науковців з теорії та методики музичного навчання, щодо використання операції мисленого прогнозування у визначенні направленості процесу пошуку рухових актів на сенсорно-перцептивному рівні, залежності розгортання пошукової діяльності від оцінки суб’єктом свого прогнозу, відпрацювання і практичної реалізації декількох варіантів вирішення виконавських задач, визначення структури взірців рухових дій та

застосування операції мисленого передбачення під час формування таких ідеалів, кореляції процесу відтворення рухових актів на основі звіряння отриманих результатів їх реалізації з уявленими образами тощо. З'ясовано, що активізація психологічних механізмів мислення виступає найвагомим засобом удосконалення процесу формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики.

У **другому розділі** – *“Діагностувально-пошукова робота з формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки”* – висвітлено результати проведення констатувального та пошукових експериментів.

Аналіз праць з музичної дидактики дозволив визначити критерії та показники сформованості інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики. Першим критерієм є ступінь відповідності рухових дій художньо-образним ознакам інтерпретаційної моделі музичних творів. Він діагностується м'язово-силовим показником артикуляційно-динамічної відповідності рухових дій художньо-образним ознакам музичних творів. Другим критерієм виступає ступінь автоматизованості виконавських рухів, який визначається за такими показниками:

- точність попадання на клавіші у відповідності до авторських позначень нотного тексту (просторовий показник);
- своєчасність виконання рухових дій (часовий показник);
- беззупинність процесу відтворення системи рухових актів (цілісний показник).

Оцінка показника першого критерію здійснювалася за спеціальною системою дзеркальної форми, де найкращі результати прирівнювалися до нульової позначки. Натомість, визначення показників другого критерію відбувалося з урахуванням спроможності математичного оцінювання стану сформованості інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики кількісним відображенням допущених недоліків без використання спеціально створених технічно-вимірювальних засобів. За кожним з показників означених критеріїв визначалися недоліки, кількість яких підраховувалася під час діагностування сформованості досліджуваного феномена у студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти. Кількість недоліків за показником першого критерію визначалася адекватно кількості балів експертної оцінки артикуляційно-динамічної відповідності рухових дій художньо-образним ознакам музичних творів. Першому показнику ступеня автоматизованості виконавських рухів відповідали непопадання на клавіші, другому – неточності у відображенні метро-ритмічного малюнку, третьому – порушення цілісності рухових актів.

Діагностування сформованості інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики здійснювалося за такою системою, де виокремлено високий, достатній, середній, низький і дуже низький рівні. Високий рівень встановлювався при виявленні у виконавців не більше двох

помилки, достатній вирізнявся допущенням від трьох до дванадцяти погіршностей, середній – від тринадцяти до двадцяти чотирьох, низький – від двадцяти п'яти до сорока двох та дуже низький – від сорока трьох і більше помилок.

У констатувальному експерименті брали участь 156 студентів факультетів мистецької спрямованості вищих закладів освіти України. Аналіз рівнів результативності їхньої гри свідчить про незадовільний стан досліджуваної проблеми у теорії та методиці музичного навчання, оскільки з усіх учасників експерименту лише 3 студенти (1,9%) зуміли досягти високого рівня сформованості інструментально-виконавських навичок, достатній продемонстрували 8 фахівців (5,1%), середній – 38 (24,4%), низький – 73 (46,8%) і дуже низький – 34 (21,8%). У ході зіставлення цих результатів з отриманими діагностичними даними анкетування респондентів було встановлено, що регуляція процесу формування та відтворення інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики залежить від активізації психологічних механізмів мислення суб'єктів діяльності.

Під час проведення пошукових експериментів, у яких брали участь 44 студенти Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького і 28 майбутніх фахівців Бердянського державного педагогічного університету, з'ясовано, що рівень сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки зростає:

- на 3,7% за умови віднайдення та використання допустимого кола альтернативних варіантів (ті, що не викликають процес деавтоматизації сформованих навичок) відтворення рухових дій;

- на 4,2% за умови створення взірців рухових актів і внесення необхідних корекцій у хід відтворення виконавських дій на основі звіряння результатів їх реалізації з уявленими образами;

- на 4% за умови запам'ятовування рухових дій шляхом комплексного використання фрагментарного, цілісного, розподіленого і концентрованого методів;

- на 4,6% за умови постійної кореляції структури рухових актів і процесу відтворення дій на основі безперервного аналізу виконавських задач та їх змін під час роботи над музичним матеріалом;

- на 3,9% за умови активізації психологічних механізмів звіряння і мисленого передбачення під час здійснення пошуку виконавських рухів на сенсорно-перцептивному рівні.

У ході зіставлення результатів пошукових експериментів з отриманими даними анкетування майбутніх учителів музики було визначено інноваційні методи і прийоми удосконалення процесу формування інструментально-виконавських навичок. Їх сутність полягає у залученні студентів до:

- здійснення пошуку доцільних рухів на сенсорно-перцептивному рівні та прогнозування бажаних результатів їх відтворення;
- управління пошуковою діяльністю завдяки активізації евристичних механізмів мислення і зв'язання;
- передбачення результатів вирішення задач з метою надання пошуковій діяльності необхідної направленості;
- створення дій, які б відповідали художньо-образним ознакам музичних творів, шляхом уявлення та мисленнєвого об'єднання окремих рухів у відповідні ланцюжки;
- формування взірців виконавських дій завдяки уявленню рухів, передбаченню результатів їх реалізації, відображенню у свідомості абстрактних схем, траєкторій, темпів, ритмів рухових актів і майбутніх умов відтворення музичного матеріалу;
- запам'ятовування дій шляхом комплексного використання фрагментарного, цілісного, розподіленого і концентрованого методів заучування рухових актів;
- пошуку альтернативних варіантів (ті, що не викликатимуть процес деавтоматизації вже сформованих навичок) вирішення кожної з проміжних задач, сформульованих у контексті загального емоційно-образного змісту музичних творів і їх подальшого використання залежно від ситуації;
- кореляції та інваріативно-темпової автоматизації основних і всіх віднайдених альтернативних варіантів виконання рухових дій;
- здійснення пошуку оптимальної величини інтервалів між тренуваннями;
- постійного вдосконалення сформованих навичок шляхом їх деавтоматизації і кореляції структури та процесу реалізації рухових актів.

У **третьому розділі** – *“Експериментальне формування виконавських навичок майбутніх учителів музики в процесі інструментальної підготовки”* – описано три послідовні етапи формувального експерименту (підготовчий, основний і заключний).

Перший (*підготовчий*) етап спрямовувався на розробку й теоретичне обґрунтування методики цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики, яку умовно розмежовано на *сім фаз*.

Перша фаза спрямовується на ознайомлення інструменталістів з музичним матеріалом, під час якого відбувається формулювання виконавських задач. Завдяки творчому підходу до вирішення цих задач й активізації таких механізмів розумової діяльності, як прогнозування і зв'язання, здійснюється віднайдення доцільних рухових актів на сенсорно-перцептивному рівні та створення їх уявлених взірців.

Друга фаза характеризується об'єднанням окремих рухів у ланцюжки і досягненням економії м'язової енергії завдяки виключенню небажаних траєкторій їх виконання і запам'ятовуванню лише тих, які призводять до

відмінних результатів. Саме у цій фазі здійснюється припасування утворених дій до власних особистісних рис, визначається їх смисл та цілеспрямованість. Повне усвідомлення і постійний аналіз музичного матеріалу, уявлення віднайдених рухів, їх абстрактних схем, темпів, ритмів, траєкторій, результатів реалізації, а також умов виконання творів сприяють створенню у свідомості взірців рухових дій. Однією з особливостей цієї фази є пошук альтернативних варіантів вирішення сформульованих задач, тобто тих, які під час виконання музичного матеріалу не викликатимуть процес деавтоматизації вже сформованих навичок.

Третій фазі властиве запам'ятовування виконавських дій. Здійснюється воно шляхом фрагментарного, цілісного, розподіленого і концентрованого заучування рухових актів з точним дотриманням визначених траєкторій на основі реалізації їх уявлених взірців. З метою попередження втрати вже отриманих результатів кожним виконавцем в індивідуальному порядку встановлюється оптимальна величина інтервалів між заняттями.

Четверта фаза характеризується усвідомленням відпрацюванням у різних темпах всіх віднайдених альтернативних варіантів рухових дій зі збереженням порядку виконання окремих ланок утворених ланцюжків. Досягнення необхідних результатів відбувається завдяки реалізації уявленого плану вирішення виконавських задач. На основі диференційованих внутрішніх відчуттів і результатів звіряння їх реальних ознак з уявленими взірцями здійснюється кореляція рухових актів. Створення чітких уявлень стосовно подолання труднощів, які виникають під час роботи над музичним матеріалом, сприяє їх вирішенню.

П'ятій фазі властиве поступове звільнення свідомості від контролю над процесом реалізації рухових актів шляхом спрямування уваги на емоційно-образний зміст музичних творів. Безпомилкове відтворення інструментально-виконавських навичок під час гри у звичних умовах досягається завдяки інваріативно-темповій автоматизації всіх альтернативних варіантів вирішення сформульованих задач. Уявлення "опорних точок" пасажів і складних елементів уже сформованих навичок сприяє збереженню часткового контролю над процесом виконання автоматизованих рухових дій.

Шоста фаза спрямовується на вдосконалення сформованих інструментально-виконавських навичок. Здійснюється це шляхом їх деавтоматизації і неодноразового повторення визначеної послідовності ланок утворених ланцюжків виконавських рухів. Удосконалення автоматизованих дій передбачає відпрацювання всіх альтернативних варіантів вирішення виконавських задач. Цій фазі властиве також визначення оптимальної величини часового інтервалу між збагаченням навичок і прилюдним виступом.

Сьома фаза характеризується досягненням безпомилкового

відтворення автоматизованих виконавських дій у звичних для студентів умовах. Передбачення ймовірних внутрішніх і зовнішніх руйнівних впливів на хід відтворення навичок сприяє внесенню у процес їх реалізації попереджувальних корекцій. Зменшення кількості недоліків під час відтворення автоматизованих дій досягається завдяки використанню альтернативних варіантів вирішення виконавських задач.

У ході другого (*основного*) етапу формувального експерименту було обґрунтовано педагогічні умови ефективного впровадження розробленої методики цілеспрямованого формування виконавських навичок у практику інструментальної підготовки майбутніх учителів музики. Перша педагогічна умова спонукала студентів до активізації психологічних механізмів мислення під час пошуку на сенсорно-перцептивному рівні раціональних рухів, необхідних для вирішення виконавських задач, створення уявлених вірців рухових актів, їх об'єднання за змістом у відповідні ланцюжки та автоматизації вироблених дій. Друга педагогічна умова спрямовувала зусилля студентів на віднайдення й використання альтернативних варіантів реалізації рухових дій, які не викликали б процес деавтоматизації вже сформованих навичок і забезпечували б їх безпомилкове виконання під час відтворення музичного матеріалу. Третя педагогічна умова орієнтувала студентів на відпрацьовування та інваріативно-темпову автоматизацію основних й альтернативних варіантів відтворення рухових дій зі збереженням визначеної послідовності окремих ланок “кінетичних мелодій” для забезпечення безпомилкового виконання сформованих інструментально-виконавських навичок у звичних умовах. Четверта педагогічна умова спрямовувала зусилля студентів на постійне вдосконалення сформованих навичок під час роботи над музичними творами шляхом “збагачення” автоматизованих дій і спонукала до визначення оптимальних величин часових інтервалів між їх повтореннями. П'ята педагогічна умова сприяла досягненню студентами безпомилкового відтворення сформованих навичок передбаченням та нівелюванням ймовірних внутрішніх і зовнішніх руйнівних впливів стрес-факторів на процес реалізації автоматизованих рухових актів.

Перевірка дієздатності розробленої методики цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики здійснювалася шляхом створення визначених педагогічних умов у навчальному процесі студентів експериментальної групи та математичної обробки результатів контрольних замірів сформованості означеного феномену для відстеження динаміки та доказу вірогідності кількісного і якісного аналізу даних. Загалом у формувальному експерименті брали участь 62 особи (14 баяністів-акордеоністів і 18 піаністів Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького та 16 баяністів-акордеоністів і 14 піаністів Бердянського державного педагогічного університету), яких з урахуванням кількості допущених

недоліків і продемонстрованих під час гри рівнів сформованості інструментально-виконавських навичок було порівну розподілено до КГ та ЕГ.

Третій (заключний) етап формувального експерименту спрямовувався на виявлення результатів апробації розробленої методики цілеспрямованого формування інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики. Узагальнення цих результатів викладено в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка сформованості інструментально-виконавських навичок у студентів під час формувального експерименту

Студенти		Загальна кількість недоліків		Динаміка
група	кількість	початок експерименту	завершення експерименту	
КГ	31	952 (27,3%)	918 (26,3%)	7,6%
ЕГ	31	958 (27,5%)	661 (18,9%)	

Контрольні заміри сформованості інструментально-виконавських навичок проводилися у звичних для студентів умовах за всіма показниками їх визначених критеріїв. Сумарні результати цих вимірів (див. табл. 1) свідчать про те, що різниця у загальній кількості недоліків, допущених учасниками КГ, складає 34 одиниці, а ЕГ – 297. Зіставлення результатів проведеного формувального експерименту доведено ефективність запропонованої методики вироблення інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики. Динаміка її позитивного впливу на процес формування означеного феномену у студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти склала 7,6%.

Завдяки статистичній обробці експериментальних даних було виявлено наявність суттєвої різниці між усередненими величинами сумарної кількості недоліків, допущених виконавцями КГ та ЕГ під час виконання музичних творів. Достатньо велика вибірка студентів в обох групах ($n > 30$) припускає близькість статистичних рядів до нормального закону розподілу і дозволяє у ході обчислення результатів контрольних замірів застосувати t -критерій Стюдента. Для цього, перш за все, визначалися вибіркві дисперсії D_x (для ЕГ) і D_y (для КГ) за формулою

$$D_s = \frac{\sum_{i=1}^k (x_i - \bar{x})^2 \cdot m_i}{n}, \text{ де } x_i - i\text{-на оцінка, що зустрічається у варіаційному ряді}$$

m_i разів, n – обсяг вибірки студентів, \bar{x} – САВ кількості недоліків, k – кількість різних значень у варіаційному ряді. По завершенню математичної обробки експериментальних даних здійснювалося порівняння емпіричного

(t_{emn}) і критичного $(t_{кр})$ значень статистики. Емпіричне значення визначалося за формулою $t_{emn} = \frac{|\bar{x} - \bar{y}|}{\sqrt{n_1 \cdot D_x + n_2 \cdot D_y}} \cdot \sqrt{\frac{n_1 \cdot n_2}{n_1 + n_2} \cdot (n_1 + n_2 - 2)}$, де \bar{x} –

СAB кількості недоліків у виконавців ЕГ, \bar{y} – СAB кількості недоліків у майбутніх учителів музики КГ, n_1 та n_2 – загальна кількість учасників КГ та ЕГ, D_x – вибіркова дисперсія ЕГ, D_y – вибіркова дисперсія КГ. Критичне значення $t_{кр}(a, n_1 + n_2 - 2)$ встановлено за таблицею t -розподілу Стюдента для відповідного рівня значущості $a = 0,05$ і кількості ступенів вільності $k = n_1 + n_2 - 2 = 60$. У результаті порівняння цих значень ($t_{emn} = 2,76 > 2,00 = t_{кр}$) було відкинуто нульову гіпотезу $H_0 = \{\bar{x} - \bar{y} = 0\}$ на користь альтернативної гіпотези $H_1 = \{\bar{x} - \bar{y} \neq 0\}$. Все це надає підстави стверджувати про наявність суттєвої різниці між середніми арифметичними величинами кількості недоліків, зафіксованих у студентів КГ та ЕГ по завершенні формувального експерименту.

Отже, отримані результати статистичної обробки даних контрольних замірів свідчать про доцільність використання розробленої методики цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні розглянуто проблему формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки, конкретизовано зміст і структуру означеного феномену, визначено критерії, показники й рівні його сформованості, обґрунтовано новий концептуальний підхід до розв'язання проблеми вироблення інструментально-виконавських навичок, запропоновано експериментально перевірену ефективну методику їх цілеспрямованого формування у практичній підготовці студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти. Відповідно до поставлених і вирішених завдань дослідження було зроблено узагальнюючі висновки.

1. На основі аналізу психолого-педагогічної, психолого-фізіологічної та мистецтвознавчої наукової літератури з'ясовано феноменологічну сутність інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики. Означений феномен розглядається як *сукупність автоматизованих рухових дій, спрямованих на художню інтерпретацію музичних творів*. Його структуру складають виконавські рухи, об'єднані за змістом у відповідні ланцюжки (дії) з чіткою послідовністю окремих ланок. Сформованість виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки передбачає наявність відповідних умінь, ознакою яких є досконалість відтворення рухових актів.

2. Досягнення науковців у галузі теорії і методики музичного навчання надали змогу визначити критерії та показники сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки, де першим критерієм виступає *ступінь відповідності рухових дій художньо-образним ознакам інтерпретаційної моделі музичних творів*, а другим – *ступінь автоматизованості виконавських рухів*. Перший критерій діагностується м'язово-силовим показником артикуляційно-динамічної відповідності рухових дій художньо-образним ознакам музичних творів. Показниками другого критерію є точність попадання на клавіші у відповідності до авторських позначень нотного тексту (просторовий показник); своєчасність виконання рухових дій (часовий показник); беззупинність процесу відтворення системи рухових актів (цілісний показник).

3. Відповідно до визначених критеріїв виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки та їх показників виокремлено п'ять рівнів сформованості означеного феномену: високий, достатній, середній, низький і дуже низький. Отримані результати констатувального експерименту свідчать про необхідність удосконалення діючих технологій вироблення виконавських навичок, оскільки високий рівень їх сформованості виявлено лише у 1,9% студентів, достатній – у 5,1% майбутніх фахівців мистецького профілю. Втім, середній рівень означеного феномену зафіксовано у 24,4% учасників констатувального експерименту, низький – у 46,8%, а у 21,8% – навіть дуже низький рівень сформованості виконавських навичок.

4. Під час пошукових експериментів виявлено ефективні *методи і прийоми* формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки. Їх розподілено на три групи. Перша група охоплює методи і прийоми, спрямовані на пошук конфігурацій рухових актів на сенсорно-перцептивному рівні зі створенням їх уявлених взірців, друга – на вироблення виконавських навичок безпосередньо у процесі інваріативно-темпової автоматизації рухових актів, а третя – на вдосконалення вже сформованих навичок та досягнення безпомилкового відтворення автоматизованих дій у звичних умовах.

5. На основі виявлених ефективних методів і прийомів вироблення інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музики розроблено методику їх семифазного формування. *Перша фаза* передбачає віднайдення доцільних рухових актів на сенсорно-перцептивному рівні та створення їх уявлених взірців, *друга* – об'єднання окремих рухів у ланцюжки з досягненням економії м'язової енергії завдяки виключенню небажаних траєкторій їх виконання, *третя* – фрагментарне, цілісне, розподілене і концентроване запам'ятовування виконавських дій з точним дотриманням визначених траєкторій на основі реалізації їх уявлених взірців, *четверта* – усвідомлене відпрацювання альтернативних варіантів

виконавських дій зі здійсненням кореляції рухових актів на основі диференційованих внутрішніх відчуттів і результатів звіряння їх реальних ознак з уявленими взірцями, *п'ята* – інваріативно-темпову автоматизацію вивчених дій з поступовим звільненням свідомості від контролю над процесом реалізації рухових актів шляхом спрямування уваги на емоційно-образний зміст музичних творів, *шоста* – вдосконалення сформованих навичок їх деавтоматизацією і неодноразовим повторенням визначеної послідовності ланок утворених ланцюжків виконавських рухів, *сьома* – досягнення безпомилкового відтворення автоматизованих виконавських дій.

6. У дисертації з'ясовано, що *педагогічними умовами* реалізації методики цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки є їх спонукання до: активізації психологічних механізмів мислення під час пошуку доцільних рухових актів, створення їх уявлених взірців, об'єднання окремих рухів у ланцюжки та автоматизації виконавських дій; віднайдення й використання у процесі відтворення музичного матеріалу альтернативних варіантів реалізації виконавських дій, які у майбутньому не викликатимуть деавтоматизацію сформованих навичок; відпрацьовування та автоматизації у різних темпах вироблених рухових дій і всіх альтернативних варіантів їх відтворення зі збереженням визначеної послідовності ланок “кінетичних мелодій” з метою забезпечення безпомилкового виконання сформованих навичок у звичних умовах; безперервного вдосконалення сформованих виконавських навичок “збагаченням” автоматизованих дій та визначення оптимальних величин часових інтервалів між їх повтореннями; досягнення безпомилкового відтворення сформованих виконавських навичок з передбаченням і нівелюванням ймовірних внутрішніх та зовнішніх руйнівних впливів стрес-факторів на автоматизовані рухові акти.

7. У ході дослідно-експериментальної роботи методом статистичної обробки даних контрольних замірів сформованості виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки доведено наявність суттєвої різниці в усереднених величинах сумарної кількості недоліків, допущених студентами контрольної та експериментальної груп по завершенні експерименту. Це підтверджує ефективність розробленої методики цілеспрямованого формування означеного феномену. Позитивна динаміка від її впровадження у навчальний процес студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти склала 7,6%.

Завдання дослідження виконано, мети досягнуто. Натомість, доцільно зауважити, що результати, отримані під час аналізу наукової літератури й експериментальної перевірки розробленої методики цілеспрямованого формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки, не в повному обсязі розкривають усі аспекти поставленої проблеми. Вони складають основу для подальших пошуків

ефективних методів і прийомів вироблення означених навичок, оскільки маловивченими залишилися питання активізації уваги та інших психологічних механізмів розумової діяльності під час формування й відтворення навичок, досягнення надійності їх виконання в умовах сценічних виступів тощо.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Ониськів Г. Г. Активізація психологічних механізмів мислення як засіб удосконалення пошуку рухових актів музикантів-інструменталістів / Г. Г. Ониськів // Збірник наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ: БДПУ, 2010. – № 3. – С. 313-317. – (Педагогічні науки).
2. Ониськів Г. Г. Варіативність як засіб формування стабільності інструментально-виконавських навичок майбутніх учителів музичного мистецтва / Г. Г. Ониськів // Збірник наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ: БДПУ, 2008. – № 4. – С. 251-256. – (Педагогічні науки).
3. Ониськів Г. Г. Інноваційні методи запам'ятовування рухових дій музикантами-інструменталістами / Г. Г. Ониськів // Наукові записки: зб. наук. статей. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. LXXXI (81). – С. 151-156. – (Педагогічні та історичні науки).
4. Ониськів Г. Г. Психофізіологічний аспект формування у майбутніх учителів музики виконавсько-інструментальних навичок / Г. Г. Ониськів // Збірник наук. праць Бердянського державного педагогічного університету. – Бердянськ: БДПУ, 2006. – № 2. – С. 160-166. – (Педагогічні науки).
5. Ониськів Г. Г. Формування взірців рухових дій як засіб стабілізації виконавських навичок музикантів-інструменталістів / Г. Г. Ониськів // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: зб. наук. праць. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Вип. 7(12). – С. 92-96.
6. Ониськів Г. Удосконалення виконавських навичок музикантів-інструменталістів / Г. Ониськів // Художня культура і освіта: традиції, сучасність, перспективи: зб. наук. статей. – Мелітополь: Люкс, 2010. – Вип. I. – С. 73-77.

АНОТАЦІЇ

Ониськів Г. Г. Методика формування виконавських навичок майбутніх учителів музики в процесі інструментальної підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних

наук за спеціальністю 13.00.02 – “Теорія та методика музичного навчання”. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2012.

У дисертації визначено зміст та структуру виконавських навичок майбутніх учителів музики і розроблено методику їх формування у процесі інструментальної підготовки. Означений феномен розглядається як сукупність автоматизованих рухових дій, спрямованих на художню інтерпретацію музичних творів. Його структуру складають виконавські рухи, об'єднані за змістом у відповідні ланцюжки (дії) з чіткою послідовністю окремих ланок. Критеріями сформованості інструментально-виконавських навичок є ступінь відповідності рухових дій художньо-образним ознакам інтерпретаційної моделі музичних творів та ступінь автоматизованості виконавських рухів.

Віднайдено три групи ефективних методів та прийомів формування виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки. Розроблено семифазну методику їх цілеспрямованого формування. Обґрунтовано педагогічні умови її ефективного впровадження у навчальний процес студентів мистецьких факультетів вищих закладів освіти. Сформованість виконавських навичок майбутніх учителів музики у процесі інструментальної підготовки передбачає наявність відповідних умінь, ознакою яких є досконалість відтворення рухових актів.

Ключові слова: інструментально-виконавські навички, методика формування, майбутні вчителі музики, рухові дії, автоматизація.

Ониськив Г. Г. Методика формирования исполнительских навыков будущих учителей музыки в процессе инструментальной подготовки. – Рукопись.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – “Теория и методика музыкального обучения”. – Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2012.

В диссертации предложены новые пути решения проблемы формирования инструментально-исполнительских навыков будущих учителей музыки. Определены содержание и структура исследуемого феномена, обоснованы его критерии, показатели и уровни сформированности.

Исполнительские навыки будущих учителей музыки в процессе инструментальной подготовки рассматриваются как совокупность автоматизированных двигательных действий, направленных на художественную интерпретацию музыкальных произведений. В их структуру входят исполнительские движения, объединённые между собой по содержанию в соответствующие действия с чёткой последовательностью

отдельных звеньев “кинетических мелодий”. Критериями сформированности инструментально-исполнительских навыков являются степень соответствия двигательных действий художественно-образным признакам интерпретационной модели музыкальных произведений и степень автоматизированности исполнительских движений.

В представленной работе изложены три группы инновационных методов и приёмов совершенствования процесса целенаправленного формирования инструментально-исполнительских навыков будущих учителей музыки. Они выявлены в результате анкетирования и поисковых экспериментов. Первая группа охватывает методы и приёмы, направленные на поиск конфигураций двигательных актов на сенсорно-перцептивном уровне с формированием их представляемых образцов; вторая – методы и приёмы, сориентированные на выработку исполнительских навыков непосредственно в процессе инвариативно-темповой автоматизации двигательных актов; третья – методы и приёмы, направленные на усовершенствование сформированных навыков и достижение безошибочного выполнения автоматизированных действий в привычных для студентов условиях.

Разработана и экспериментально проверена методика семифазного формирования исполнительских навыков будущих учителей музыки в процессе инструментальной подготовки. Первая фаза предусматривает поиск целесообразных двигательных актов на сенсорно-перцептивном уровне и формирование их представляемых образцов. Вторая фаза направлена на объединение отдельных движений с достижением экономии мышечной энергии благодаря исключению нежелательных траекторий их выполнения. Третьей фазе свойственно фрагментарное, целостное, распределённое и концентрированное запоминание исполнительских действий с точным соблюдением определённых траекторий на основе реализации их представляемых образцов. Четвёртая фаза характеризуется осознанной отработкой альтернативных вариантов исполнительских действий с осуществлением корреляции двигательных актов на основе дифференцированных внутренних ощущений и результатов сличения их реальных признаков с представляемыми образцами. Пятая фаза предусматривает инвариативно-темповую автоматизацию выученных действий с постепенным освобождением сознания от контроля над процессом реализации двигательных актов путём направления внимания на эмоционально-образное содержание музыкальных произведений. Шестой фазе свойственно усовершенствование выработанных навыков благодаря их деавтоматизации и неоднократному повторению определённой последовательности звеньев сформированных цепочек исполнительских движений. Седьмая фаза предполагает достижение безошибочного выполнения автоматизированных исполнительских действий.

В ходе исследования определено, что сформированность

инструментально-исполнительских навыков будущих учителей музыки предусматривает наличие соответствующих умений, признаком которых является совершенство выполнения двигательных актов.

Ключевые слова: инструментально-исполнительские навыки, методика формирования, будущие учителя музыки, двигательные действия, автоматизация.

G. Onyskiv. Methods of forming the performing skills of future music masters in the process of instrumental preparation. – The manuscript.

Dissertation for the Candidate in Pedagogical Sciences, specialty 13.00.02 – “Theory and methods of musical education” – National Pedagogical University named by M. P. Dragomanov. – Kyiv, 2012.

The content and structure of performing skills of future music masters and method of its forming in the process of instrumental preparation are considered in dissertation. The designated phenomenon is interpreted as a complex of automated motional actions, which are directed at the art interpretation of pieces of music. Its structure includes performing movements, which are united into corresponding chains (actions) with accurate sequence of separate links. Criteria of levels of development of the instrumental-performing skills are degree of accordance of motional actions to artly-imaginative qualities of interpretational model of pieces of music; degree of automation of performing movements. Three groups of effective methods and modes of forming future music master's performing skills in the process of instrumental preparation are found. The seven-phase method of their purposeful forming is devised. Pedagogical conditions of its effective introduction to the educational process of students of art faculties of higher educational establishments are proved. The highest level of development of future music master's performing skills in the process of instrumental preparation require the presence of corresponding abilities, which can be characterized by perfection of reproduction of motional acts.

Key words: instrumental-performing skills, methods of forming, future music masters, motional actions, automation.